

Språkvårdsspalten

①

Dagens tre frågor kommer från en läsare i Sverige. Frågeställaren undrar, om ordet *måkare* kommer från finskan. — Det gör ordet faktiskt inte, utan det förhåller sig så att det finska *moukari* är lånat från svenskan. På vissa håll i Sverige kallas timmermansläggare för *måkare* eller *mokare*. Det är ursprungligen ett holländskt ord som har kommit in i Skandinavien och sedan till Finland. Emellertid är *måkare* knappast känt överallt (frågaren påpekar att han inte har hört det i Sverige). — Att gamla ord som har försvunnit ur svenskan, åtminstone ur högsvenskan, finns kvar i finskan, är ingen ovanlighet. Ett exempel är *sutare*, det äldre ordet för »skomakare». I svenskan finns *sutare* nu bara som namn på en fisk, men i finskan lever det ett friskt liv som *suutari* »skomakare».

②

Frågeställaren har fäst sig vid det sydösterbottniska uttrycket *återåbak*, som betyder »tillbaka» och undrar, vad det kommer av. — *Åter* har i äldre språk betydelsen »tillbaka». Förklaringen till senare leden är den att *bak* ursprungligen betydde »rygg», *å bak* (och *tillbaka*) betydde alltså egentligen »ryggglänges». Att man kombinerat ihop de liktydiga *åter* och *åbak* beror nog på att man velat förstärka och förtydliga uttrycket. Sammanställningen kan jämföras med *återårygg* som i vissa dialekter betyder »tillbaka».

③

Den sista frågan fordrar en lite längre utredning. Den lyder så här: »I domboken för Nedre Satakunta 1550—1552 sidan 194 står Olaff glammare. Man kan även läsa glommare i originalet på Riksarkivet. Vad betyder (yrkesbeteckningen) glammare?». — Domboken för nedre Satakunta (dit räknades även Närpes) för 1550—1552 har utgivits i våra dar. Det namn som frågan gäller ingår i en notis från sommartinget i Närpes 1552. Jag håller före att *glammare* är den rätta läsningen (*glommare* ger knappast någon mening). På *glammare* finns ett annat exempel, i Arboga stads tänkebok (dvs rådhusprotokoll) från 1519. Där talas om en *Olaff glamare*, som väl inte är samme man som omtalas i Närpes 1552. Jag tror att man bör uppfatta *glammare* som ett öknamn »person som glammar, dvs bullrar, för o ljud (tex på fester)». Öknamn eller binamn som syftar på att folk »brukade munnen» är ganska vanliga i gammal tid. Vi känner namn som *Öpir* »roparen», *Skramla* och andra. — Det är vanligt att de gamla domböckerna och andra handlingar från medeltid och 1500-tal nämner personer med dopnamn och binamn (vilket ofta kunde vara mindre smickrande). Det berodde på att folk inte hade tillnamn som nu. I samma sammanhang som Olaff glammare omtalas också Olaff barkare och Olaff Ionsson. Det visar hur viktigt det var med särskiljande tillägg. Många österbottniska hemmansnamn har sitt ursprung i gamla binamn. Men det är en annan historia.

CARL-ERIC THORS